

Ismeretterjesztő cikkpályázat eredmény

Beérkező levelek x

Gyula Nagy <geo.nagy.gyula@gmail.com>

címzett: én ▼

febr. 23., Sze 17:59

Tisztelt Pályázó!

Örömmel értesítjük, hogy a SZTE TTIK Földrajzi és Földtudományi Intézetének ismeretterjesztő cikkpályázatára benyújtott pályaművét az Intézeti Beiskolázási és Közkapcsolati Bizottság elfogadta, és díjazásban részesíti. A díjazás módjáról és idejéről a későbbiekben tudunk tájékoztatást nyújtani, a megértést köszönjük.

*Gratulálunk a sikeres pályázathoz,
a Földrajzi és Földtudományi Intézetének Beiskolázási és Közkapcsolati Bizottságának nevében:*

Dr. Nagy Gyula
Földrajzi és Földtudományi Intézet
Beiskolázási és Közkapcsolati Bizottság elnöke

Az informális városi zöldterületek vizsgálata Szegeden a COVID-19 pandémia alatt

Tráser Nándor Zoltán

Földrajz Bsc II. évfolyam

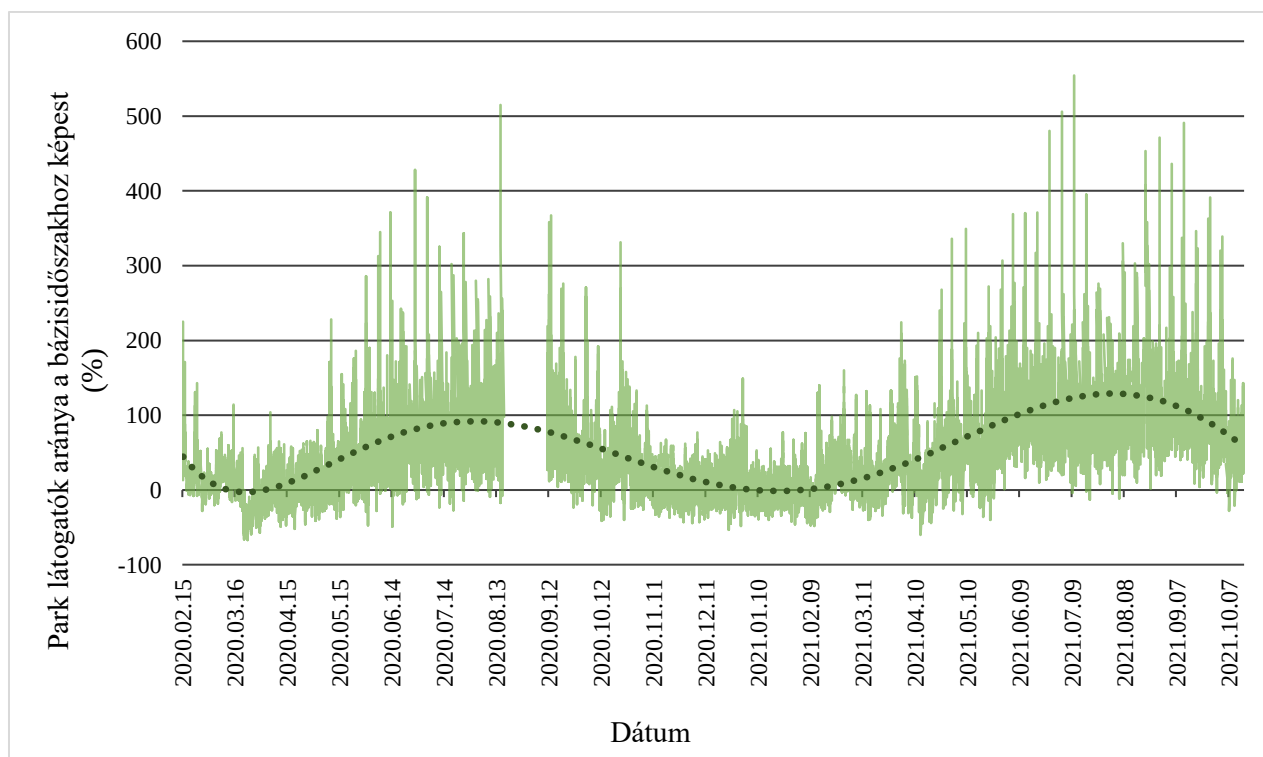
Témavezető: Dr. Nagy Gyula

SZTE TTIK Földrajzi és Földtudományi Intézet

Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

1. Bevezetés

A Covid-19 vírus okozta pandémia életünk szinte minden területére kihatott az elmúlt két évben. Különösen igaz volt ez 2020 és 2021 azon időszakában, amikor kijárási korlátozásokat vont maga után a vírus terjedésének a felgyorsulása. Bár ezen időszakokban számtalan intézkedés született arra, hogy minél többen maradjanak otthon, ugyanekkor mégis szerepelt a jogszabályokban, hogy zöldterület látogatás céljából kimozdulhatunk. Ez annak tudható be leginkább, hogy a magyar kormány is felismerte azt, a kutatók által bizonyított tény, hogy a zöldterületek látogatása pozitív egészségügyi és mentális hatásokkal jár (KLEINSCHROTH ÉS KOWARIK, 2020).

1. ábra: A parklátogatások számának alakulása Csongrád-Csanád megyében 2020.02.15. és 2021.10.15. között, polinomiális trendvonalal kiegészítve (Adatok forrása: Google Mobility Report)

Viszont első hallásra hiába tűnhet egy pozitív jelenségnek az, hogy a lakosság elhagyhatta otthonát zöldterület látogatás céljából, ez egy komoly problémát hozott magával. Ugyanis ez a városi zöldterületek látogatottságának a növekedésével járt, melyet legjobban az 1. ábra szemléltet, mely a Google Mobility Report adatai alapján készült, és azt mutatja be, hogy a Csongrád-Csanád megyei zöldterületek látogatósza ma hogyan alakult a 0 százaléknak

tekintett 2020.01.03. és 2020.02.06. közötti bázisidőszakhoz képest. Ez alapján kijelenthető, hogy a Covid-19 pandémia alatt szinte mindig az átlag feletti volt a zöldterületek látogatottsága. Ugyanakkor ezzel a megnövekedett igénybevétellel nem tudott lépést tartani a legtöbb város, a lakosság számára elérhető zöldterület mennyiségét nem tudták növelni. Sőt, Szeged esetében a 2020-as év jelentős részében több központi park, mint a Roosevel-tér, vagy a Móra Ferenc Múzeum kertje is zárva tartott felújítás miatt. Így ezek következtében nemhogy nőtt volna a hozzáférhető zöldterületek mennyisége, hanem még csökkent is. Ez pedig gyakran a leglátogatottabb parkok túlszűfoltásához vezetett, mely a vírus terjedésének a veszélyét nagyban megemelte ezeken a helyeken. Így sok szegedi lakosban merülhetett fel az a kérdés, hogy milyen alternatívák vannak a túlszűfolt parkok látogatásának az elkerülésére, milyen más zöldfelületeket tudnak igénybe venni. Kutatásom első céljának én is ezt tekintettem, hogy feltárjam, hogy a szakirodalom milyen alternatívákat javasol. Ezek összegyűjtése után pedig azt tekintettem munkám fő megválaszolandó kérdésének, hogy mennyire lehet Szeged esetében megoldás a felvetett problémára az informális városi zöldfelületek nagyobb mértékű kihasználása. Ennek a megválaszolására célom volt ezen zöldterületek feltérképezése Szegeden, majd a látogatottságuk és az állapotuk vizsgálata, valamint az ezek alakulására ható fő tényezők feltárása.

2. Elméleti áttekintés

A kutatási módszereim és eredményeim bemutatása előtt fontosnak tartanám a téma elméleti hátterének a rövid ismertetését, hogy azok értelmezését megkönnyítsem. Először a városi zöldterületek fogalmát tisztáznám, melybe minden olyan városi területet beletartozik, amely tartalmaz valamilyen szintű növényzettel borítottságot. Ezen területeket két kategóriába tudjuk sorolni, az egyik a formális városi zöldterületek, a másik pedig az informális városi zöldterületek (informal urban greenspace-IGS). Előbbibe azon zöldterületeket sorolhatjuk, melyeknek tisztán meghatározható a fenntartójuk, aki legalább egy bizonyos mértékig ápolja is a területet. Az IGS-ek definiálása során a kutatásomhoz a Rupprecht és Byrne által megalkotott fogalmat vettem alapul, mivel ők nem csak egy definíciót alkottak meg, hanem annak gyakorlati használhatóságát is bizonyították. Szerintük minden olyan emberileg bolygatott városi terület az IGS-ek közé sorolható, amelyen található átmeneti, spontán kialakuló zöld vegetáció (RUPPRECHT ÉS BYRNE, 2014). Meghatározásuk arra fókuszál, hogy ezen területek közös tulajdonsága az emberi fenntartás hiánya, az, hogy nincsen, aki a zöldterület használatát szabályozná. Ezen definícióba a városi zöldterületek igen széles köre beletartozhat, melynek következtében nagy az esélye, hogy alternatívát nyújthatnak a túlszűfolt formális zöldterületek használatának az elkerülésére. A két ausztrál kutató 9 IGS típust határozott meg elméleti munkájuk során. Ezen kategóriákat a 2. ábra szemlélteti, melyek fontos tényezői voltak a kutatásomhoz használt mintaterületek kijelölésének.

2. ábra: Az informális városi zöldterületek típusai, háttérükben egy-egy mintaterülettel

Végezetül ismertetném az ökoszisztéma szolgáltatások fogalmát, mely kiemelt szempont volt az IGS-ek állapotának a vizsgálatában. Alattuk mindazokat a kézzelfogható és kézzel nem fogható javakat értjük, melyek az ökológiai rendszerek természetes vagy ember által befolyásolt működése során keletkeznek, és hozzájárulnak a társadalom, és benne az egyén jóllétének fenntartásához és növeléséhez (KELEMEN E., 2013). Számtalan ilyen, a természet által nyújtott szolgáltatás különíthető el, ugyanakkor kutatási eredményeim során a legkiemelkedőbb jelentőségű a kulturális ökoszisztéma szolgáltatások csoportja volt, melyek közé az IGS-ek által nyújtott szellemi és lelki javak tartoznak.

3. Módszertan

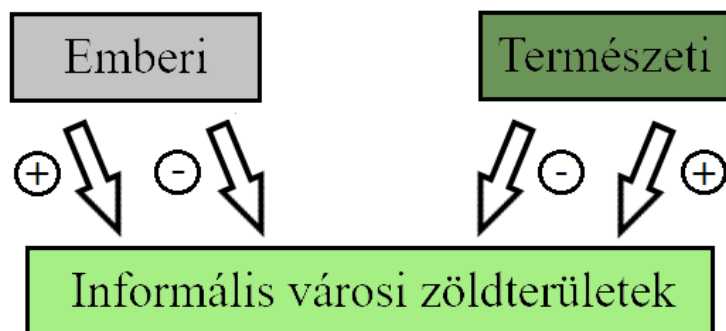
Kutatásom során a kapcsolódó szakirodalom áttekintése után térinformatikai eszközök segítségével 14 mintaterületet jelöltem ki Szegeden, melyeket a 3. ábra szemléltet. Ezt követően felmérő adatlapokat készítettem, egyet az IGS-ek állapotával, egyet a látogatottságukkal kapcsolatban. Előbbi az adott mintaterület által nyújtott ökoszisztéma szolgáltatásokat, illetve az ott végezhető aktivitásokat, míg utóbbi a látogatók száma mellett azok alapvető jellemzőit vizsgálta. Kutatásom fő módszere a terepi megfigyelés volt, ugyanis ezzel viszonylag sokszor tudtam minden egyes mintaterület felmérni, valamint a felmérés minősége nem függött a látogatók számától. Így minden IGS állapotát 4-szer, míg látogatottságát 12-szer mértem fel 2020.09.24. és 2021.07.16. között. A terepi megfigyelések során az adatlapok kitöltése mellett fényképes dokumentációt végeztem.

3. ábra: A mintaterületek elhelyezkedése

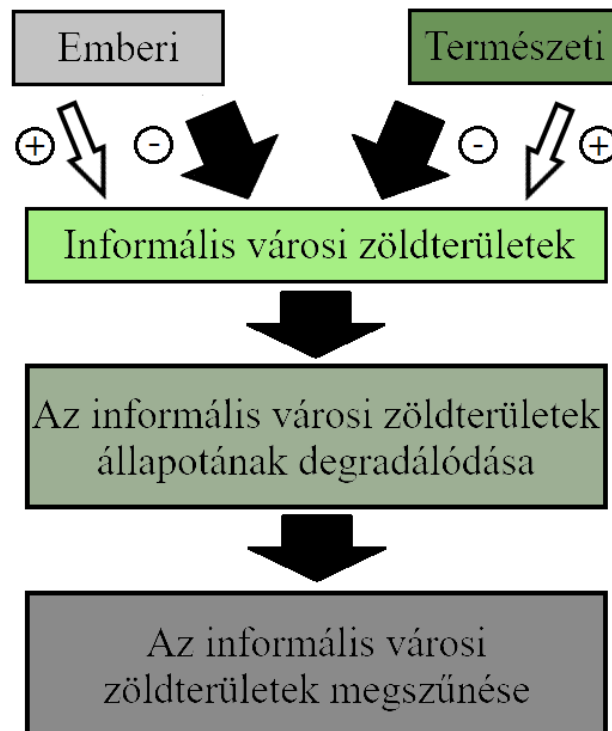
4. Eredmények

Eredményeim bemutatása során fontosnak tartanám kiemelni a mintaterületek nagy változatosságát mind az állapotuk, mind a látogatottságuk terén. Ugyanakkor mivel ezen cikk hosszúságába nem férne bele mind a 14 mintaterület bemutatása, ezért inkább az általános tapasztalatokra, és az azokból levonható következtetésekre koncentrálnék. A mintaterületek állapota ugyanakkor közel sem volt állandó, gyakran változott két felmérés között. Ennek a fő oka az volt, hogy ahogy azt az IGS-ek definiálása során is említettem, ezen zöldterületek nem rendelkeznek egy állandó fenntartóval, aki felügyelné a használatukat, vagy folyamatosan megőrizné az állapotukat. Ezek helyett kutatásom során azt tapasztaltam, hogy különböző, gyakran véletlenszerűen megjelenő külső hatások alakítják az IGS-ek állapotát. Ezeket 4 fő kategóriába lehet beosztani, az alapján, hogy természetes vagy emberi eredetűek, illetve, hogy negatívan vagy pozitívan hatnak a zöldfelület állapotára, ahogyan azt a 4. ábra is szemlélteti.

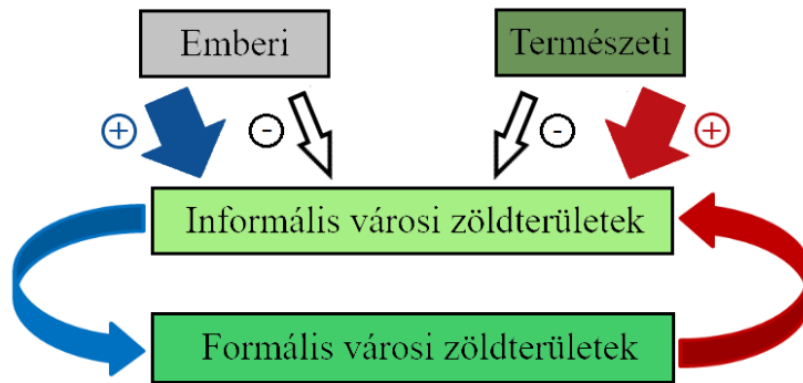
4. ábra: Az informális városi zöldterületekre ható tényezők

Amennyiben ezen 4 hatás közül bármelyik túlsúlyba kerül, akkor az a zöldterület állapotának változásával jár. Ahogyan azt az 5. ábra is mutatja, ha a negatív hatások kerülnek többsége, akár emberi (például szemetelés), akár természeti (például a Tisza előtti a területet) eredetűek, akkor az a mintaterület degradációjával jár. Ilyen állapot romlást több esetben is tapasztaltam, ráadásul ezek döntő többségben emberi eredetűek voltak. Ez könnyen megelőzhető lenne megfelelő figyelemfelhívással, hogyha például a hulladékukat illegálisan elhelyező lakosok számára világos lenne, hogy mennyi pozitív hasznot, ökoszisztéma szolgáltatást nyújt számukra az adott zöldterület.

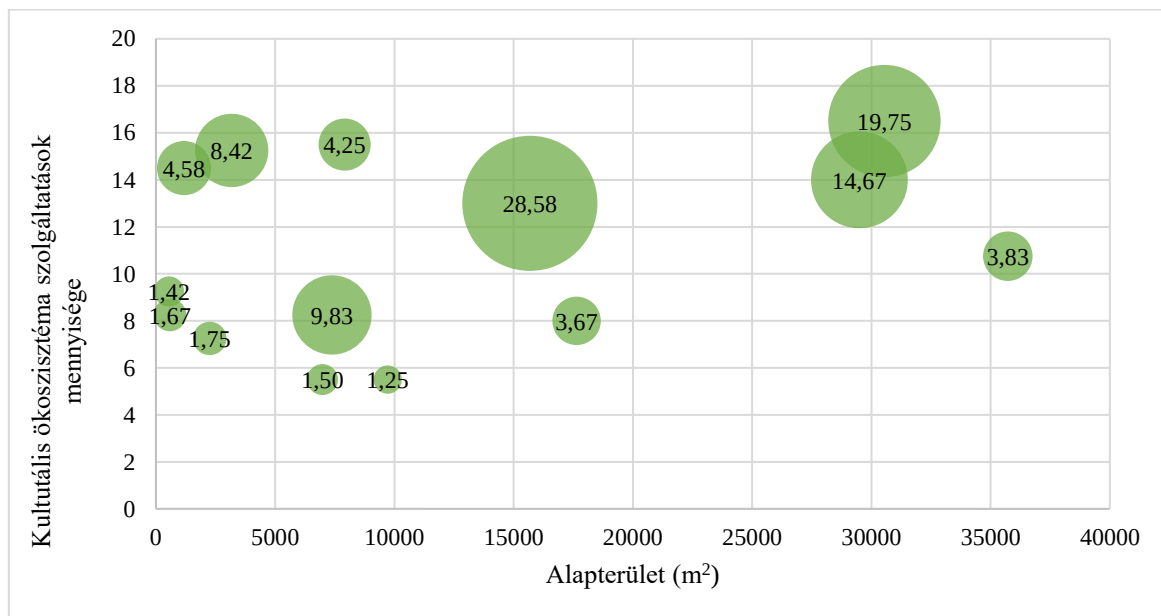
5. ábra: Az informális városi zöldterületek pusztulása

Ugyanakkor előfordult olyan is, amikor egy IGS-en a pozitív külső hatások kerültek túlsúlyba. Hogyha ezek emberi eredetűek, például szemet szedés, akkor egy zöldterület formális jellege erősödik, míg, ha természeti eredetűek, tehát a spontán kialakult vegetáció növekedésével járnak, akkor a zöldterület informális jellege lesz hangsúlyosabb. Ez azt eredményezi, ahogy az az 6. ábrán is látszódik, hogy a városi zöldterületek két csoportja, a formális és az informális nem különül el élesen egymástól, sokkal inkább csak egy körforgás két fő állapota, melyek között átalakulhat minden városi zöldterület.

6. ábra: Az informális és a formális városi zöldterületek átalakulása

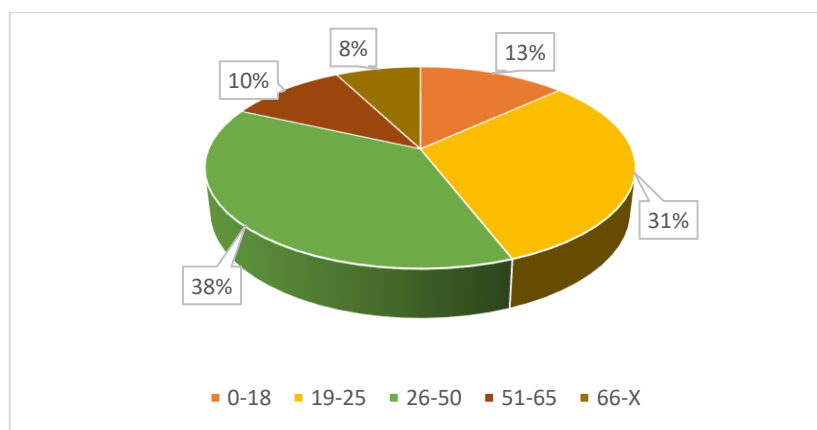
Az állapotfelmérés eredményeivel együtt minden vizsgált IGS esetében meghatározható volt, hogy mik a fő okozói a sok vagy kevés látogatónak, melyek alapján általános tendenciákat állapítottam meg. Például, hogy a látogatókat leginkább vonzó faktorok a kulturális ökoszisztéma szolgáltatások megléte (azon belül is az esztétikai értékük), és az adott IGS alapterületének a mérete voltak. Ugyan mind a két említett tulajdonság szignifikáns korrelációt mutatott a látogatók számának alakulásával, ahogyan az a 7. ábrán is látszódik, nem feltétlenül jár a legnagyobb alapterülettel vagy a legtöbb kulturális ökoszisztéma szolgáltatással a legmagasabb látogatószám (melyet a körök nagysága jelképez). Ezen eltéréseket számtalan tényező okozhatta, például egy-egy IGS nehezebb megközelíthetősége, vagy a városközponttól való távolsága.

7. ábra: A mintaterületek kulturális ökoszisztéma szolgáltatásainak és az alapterületüknek a hatása a látogatottságukra

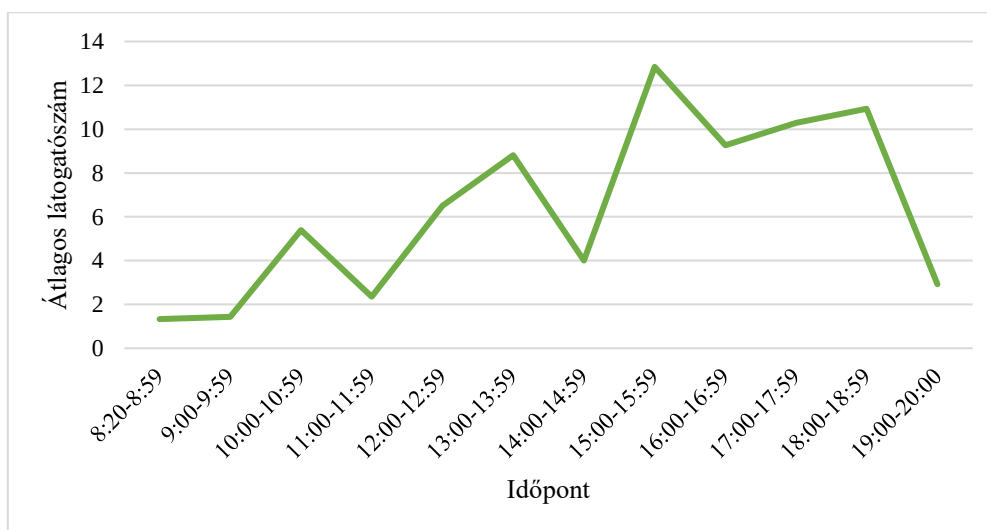
A látogatók által végzett aktivitások terén döntő többségben voltak a fizikai tevékenységek, mint a sportolás vagy a sétálás, de jelentős volt a barátokkal találkozók száma is. Fontos kiemelni Szeged esetében a sok vízparti informális zöldterületet, melyeken sokan horgásztak, fürdöztek. A 8. ábra a látogatók korcsoportok szerinti eloszlását mutatja, mely

alapján megállapítható, hogy a fiatal felnőttek és a középkorúak voltak többségben. Ez erősen összefügg azzal, hogy a látogatók majd kétharmada (62%-a) fizikai tevékenységet végzett, ugyanis korábbi nemzetközi kutatások is bizonyították már, hogy a fiatalabb korosztályokra jellemzőek ezek az aktivitások. A látogatók további jellemzőihez tartozik, hogy a nők és a férfiak közel azonos arányban fordultak elő (49% és 51%), viszont a csoportosan érkezők száma jelentősen meghaladta az egyedüli látogatók számát (82% és 18%). Továbbá mindenképpen figyelemfelkeltő adat, hogy a vizsgált időszakban összesen megfigyelt 1262 zöldterület látogató közül csak 72-en viseltek maszkot.

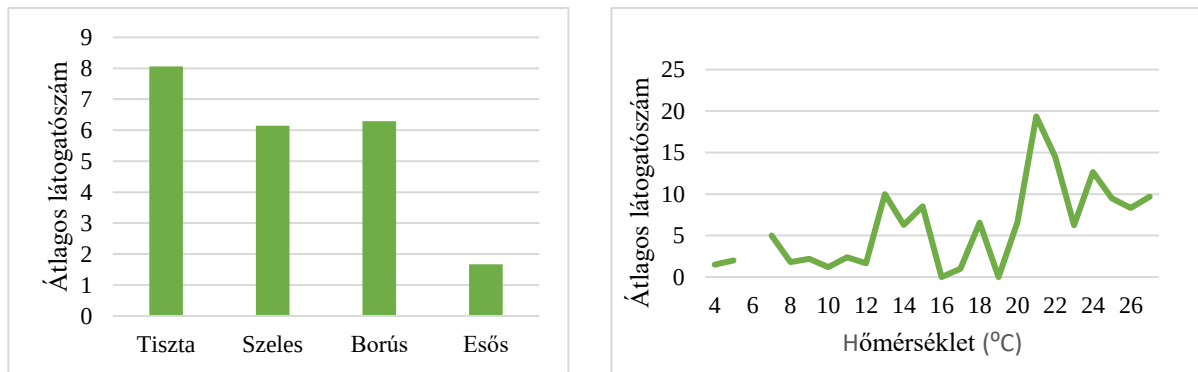

8. ábra: A látogatók korcsoportok szerinti megoszlása

A IGS-eken megforduló lakosok számát befolyásolták olyan tényezők is, mint hogy késő délután, a munkaidő befejeztével jelentősen nőtt a látogatószám, ahogy az a 9. ábrán látszódik. Továbbá fontos tényező volt az időjárás is, ahogyan azt a 10. ábra mutatja, esőben jelentősen lecsökkent, míg 20°C felett jelentősen megemelkedett a látogatók száma.

9. ábra: Az egy napon belüli átlagos látogatószám alakulása

10. ábra: Az átlagos látogatószám alakulása időjárási körülmény és hőmérséklet szerint

5. Konklúzió

Kutatásom eredményeképpen kijelenthető, hogy az informális városi zöldterületek Szeged esetében jó alternatívát nyújthatnak a túlszűfolt formális zöldterületek helyett a lakosoknak. Ezt bizonyította több mintaterület is, ahol akár 60 látogató is tartózkodott egy időpontban. Ugyanakkor vannak még kevésbé kihasznált IGS-ek, melyekben komoly potenciál rejlik, és például az általuk nyújtott kulturális ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztésével több látogatót is vonzhatnának. Ugyanakkor a jövőben kulcsfontosságú lesz az IGS-ek védelme a degradáló, gyakran emberi eredetű negatív külső hatásoktól, melyre egy jó módszer lehet a figyelemfelhívás.

Szakirodalmak:

- KELEMEN E. (2013): Az ökoszisztéma-szolgáltatások közösségi részvételen alapuló, ökológiai közgazdaságtaniértékelése, Doktori értekezés, Szent István Egyetem, Környezettudományi Doktori Iskola, Gödöllő, p. 190.
- KLEINSCHROTH, F. ÉS KOWARIK, I. (2020): COVID-19 crisis demonstrates the urgent need for urban greenspaces, *Frontiers in ecology and the environment*, 18(6), 318–319.
- RUPPRECHT, C.D.D., BYRNE, J.A. (2014): INFORMAL URBAN GREENSPACE: A TYPOLOGY AND TRILINGUAL SYSTEMATIC REVIEW OF ITS ROLE FOR URBAN RESIDENTS AND TRENDS IN THE LITERATURE, *Urban Forestry & Urban Greening*, Volume 13, Issue 4, Pages 597-611.